

ПРЕЦЕДЕНТНІ ТА ФОНОВІ НАЗВИ В ОНІМНОМУ ПРОСТОРІ РОМАНУ ІЛЛАРІОНА ПАВЛЮКА «Я БАЧУ, ВАС ЦІКАВИТЬ ПІТЬМА»

Науковий вісник Ужгородського університету. Серія: Філологія.

Випуск 1 (45)

УДК 811.161.2' 373.2:821.161.2

DOI: 10.24144/2663-6840/2021.1(45).470–476

Фернос Ю. Прецедентні та фонові назви в онімному просторі роману Ілларіона Павлюка «Я бачу, вас цікавить пільма»; кількість бібліографічних джерел – 11; мова українська.

Анотація. Прецедентні та фонові імена є складовою частиною лінгвокогнітивної бази мовної спільноти. У будь-якому тексті вони формують лінгвокультурну картину суспільства. За своїми функціонально-семантичним характеристиками такі назви наближаються до імен загальних, але залишаються в статусі власних назв, оскільки, незважаючи на семантичні перетворення, зберігають зв'язок із носієм імені. Метою розвідки є аналіз прецедентних та фонових назв роману Ілларіона Павлюка «Я бачу, вас цікавить пільма». Реалізація поставленої мети передбачає розв'язання таких завдань: зафіксувати та систематизувати аналізовані ономастичні одиниці в художньому дискурсі Ілларіона Павлюка; з'ясувати змістове навантаження власних назв та їх значення для розвитку сюжету, побудови мовної та літературної композиції твору.

Близько 33% власних назв роману – це прецедентні назви, які репрезентовано сферами-джерелами: «релігія» (15), «література» (10), «міфологія» (8), «кінематографія» (8), «музичне мистецтво» (7), «образотворче мистецтво» (4), «історія» (3), «медицина» (3), «кримінальний світ» (2), «філософія» (1), «наука» (1). Пласт фонових онімів (23 % від усіх власних назв) представлений у романі назвами ергонімів (15), автомобілів (12), їжі та напоїв (6), одягу/брендів та інших текстильних виробів (4), назвами соцмереж та комп'ютерних додатків (3), грошових одиниць (2), цигарок та аксесуарів (2), телефонів (1), свят (1), бойових мистецтв (1), телепередач та журналів (1).

Зібраний фактичний матеріал доводить, що прецедентні назви «Пільми» Ілларіона Павлюка пов'язані із різноманітними сферами життя, насичують роман додатковою образністю, створюють вертикальний контекст твору, додають в текст трохи іронії та відкривають читачеві внутрішній світ героя, його думки та переживання. Вживаючи прецедентні імена, автор висловлює свою суб'єктивну думку стосовно будь-якої особи, місця або події, дає їм негативну або позитивну оцінку. Фонові назви виступають здебільшого як засіб конкретизації часу та простору, допомагають створити ілюзію реального світу у потойбічному світі.

Ключові слова: онімний простір, онім, поетонім, власна назва, прецедентна назва, фонові назва, літературний дискурс.

Постановка проблеми. Ще 300 років до н. е. Аристотель наголошував на важливості імен у літературі у своєму підручнику з поетичного мистецтва «Поетика» (частина IX): «[...] поезія прагне виразити загальнолюдське [...]. Під загальнолюдським я маю на увазі як людина певного типу говорить чи діє керуючись законом ймовірності або необхідності; і саме ця універсальність обумовлює вибір імені персонажа. [...] поет спочатку будує сюжет на основі ймовірностей, а потім доповнює його характерними іменами [Аристотель].

Онімний простір художнього твору становить структурну єдність із ієрархічною підпорядкованістю одиниць, дослідження яких допомагає побачити внутрішнє багатство та психологію роботи письменника, його ідеостиль. Оними є важливим інструментом для створення достовірних персонажів, які живуть у літературному світі, який теж сприймається як автентичний. Прецедентні назви у літературному дискурсі «значно увиразнюють рельєф тексту, активізують логіко-емоційну асоціативність: впливають на формування образів, супроводжують розвиток сюжетної лінії, утворюють культурно-історичний фон художнього простору» [Доценко 2018, с. 99–100].

Аналіз досліджень. Предметом зацікавлення багатьох науковців стали літературні оніми у художньому мовленні окремих письменників, насамперед

корифеїв української літератури, однак з'являється все більше статей, присвячених дослідженню онімної лексики у творчості сучасних українських письменників: Володимира Лиса [Левчук 2016], Макса Кідрука [Мороз 2015], Оксани Забужко [Яцків 2017], Ірен Роздобудько та Галини Вдовиченко [Козловська 2017], Тіни Гальянкової [Крупеньова 2017], Андрія Кокотюхи [Вегеш 2018] тощо. Є розвідки щодо аналізу ономастичного відразу кількох авторів в одній жанровій площині (О. Горбач [Горбач 2017], М. Доценко [Доценко 2018]).

Незважаючи на значні здобутки у галузі літературно-художньої ономастики, нові твори, які постійно з'являються в українському художньому просторі, дають можливість розглядати теоретичні питання під іншим кутом зору. Творчість Ілларіона Павлюка ще не була предметом дослідження мовознавчих розвідок, тому розроблення теми цієї статті вважаємо актуальним питанням сучасної ономастичної науки.

Мета статті – здійснити аналіз прецедентних та фонових назв у романі Ілларіона Павлюка «Я бачу, вас цікавить пільма». Реалізація поставленої мети передбачає розв'язання таких завдань: зафіксувати та систематизувати аналізовані ономастичні одиниці в художньому дискурсі Ілларіона Павлюка; з'ясувати змістове навантаження власних назв та їх значення для розвитку сюжету, побудови мовної та літературної композиції твору.

Методи та методика дослідження. Матеріалом дослідження слугували онімні назви, дібрані шляхом загальної вибірки з роману Ілларіона Павлюка «Я бачу, вас цікавить п'ятьма» із застосуванням техніки контент-аналізу. Лінгвокультурний аналіз дозволив визначити національно-культурну специфіку прецедентних одиниць. Розкриття їхньої взаємодії з ідеологією в її текстових репрезентаціях забезпечили елементи дискурс-аналізу. Для вивчення змісту цих онімів використано семантичний аналіз.

Виклад основного матеріалу. Ілларіон Павлюк донедавна був більш відомий як український журналіст, продюсер і теледокументаліст. У письменницькому амбула він спробував себе у 2018 році, і відтоді світ побачило три книги автора. Останній роман «Я бачу, вас цікавить п'ятьма», навіть ще не потрапивши на книжкові полиці, отримав Персональну відзнаку премії «BookForum Best Book Award-2020» від директорки Українського інституту книги. На перший погляд, це цілком реалістична детективна історія про серійного вбивцю в маленькому селищі, куди направляється слідчий Андрій, однак подальші події розгортаються на тлі алегорій про втрату душі.

Онімний простір художнього твору – це усі оніми в тексті, які організовані у певну систему, елементи якої тісно взаємопов'язані. Майстерність митця проявляється у вмінні дібрати власні назви із огляду на жанрову приналежність твору, потреби контексту та художній задум.

Із позицій образної характеристики та сюжетного функціонування поетоніми поділяють на два великі розряди. Перша група включає поетоніми, які безпосередньо задіяні в художньому тексті як засіб виділення та подальшої характеристики (імена головних і другорядних дійових осіб, назви місць дії тощо). Друга група – поетоніми, які опосередковано беруть участь у розкритті змісту художнього твору, тобто побічно залучені до загальної образної характеристики (назви, що створюють у контексті художнього твору своєрідний «культурний» фон, який необхідно враховувати при загальній оцінці художнього тексту) [Доценко 2018, с. 38].

Ядром онімного простору будь-якого художнього твору є антропоніми та топоніми, нами зафіксовано близько 85 таких назв у романі «Я знаю, вас цікавить п'ятьма», що становить 44 % від загальної кількості, решта назв – прецедентні (33%) та фонові (23 %) оніми, які виступають тлом оповіді, вони допомагають краще зрозуміти реалії змалюваної епохи, додають додаткових штрихів до загального образу героїв твору.

Ю. Караулов, який перший виклав і обґрунтував теорію поняття прецедентного, прецедентними вважає завершені емоційно-інтелектуальні пакети інформації, що мають значення для тієї чи іншої суспільної групи, які добре відомі в даному соціумі і постійно використовуються в актах комунікації [Караулов 2009, с. 316]. Прецедентні імена можуть бути добре відомими іменами власними, не тільки на позначення будь-якого героя твору, а й у якості культурного знака, стаючи символом певного на-

бору якостей, подій чи доль. Аналіз онімного простору роману Ілларіона Павлюка дозволив виділити наступні сфери-джерела прецедентних антропонімів та топонімів:

1. Сфера-джерело «Література». Такі назви допомагають окреслити характери й образи персонажів, демонструють їхню обізнаність чи навпаки невігластво, а також належність до певної верстви населення. У романі знаходимо лексичні одиниці, що називають письменників: *Лермонтов, Блок, Пушкін, Шекспір, Маяковський*. Ці антропоніми виконують переважно гумористично-комічну функцію в тексті, ефект комічного контрасту створюється, наприклад, через хронологічні невідповідності: *«Як там у Лермонтова? «Не кіпішуй, братан, усе чотко». Чи це Блок? Валера реготнув із вдолого, на його думку, жарту»* [Павлюк 2020, с. 29]. Слідчий Валера веде допит колишнього авторитетного злодія, який стверджує, що він давно вже «покінчив з минулим», а не «зав'язав», не «базарить», а «розмовляє чи бесідує» тощо. Тому слідчий вирішує теж «погратися» в освіченість, і поруч із прізвищами класиків літератури звучить цитата (в перекладі) із пісні «Всё ништяк, вокруг шум пусть так, не кипишуй!» у виконанні російського реп-гурту «Каста»; *«–Питається в задачі: звідки рідина для просочення шпал у катакомбах –Та я тобі що – Пушкін?»* [Павлюк 2020, с. 283].

«І далі ми пішли по цій тюрмі, В четверте коло, до провалля ближче, де зло всесвітнє скубилось у темі! Андрій іронічно посміхнувся: «Шекспір?» Маяковський, не кліпнувши оком, відповів Харитон» [Павлюк 2020, с. 563] (цитата із «Божественної комедії» Данте Аліґ'єрі). Показово, що усі цитати Харитона, перевізника у потойбічний світ, ніхто з його співбесідників не впізнає.

Зафіксовано два прозоніми: *«–Я думаю, Валер, це щось типу віддзеркалень. –Як у «Принцах Амбера?»* [Павлюк 2020, с. 593] (роман американського письменника Роджера Желязня «Дев'ять принципів Амбера»). Вся ситуація, що трапилася з Андрієм, схожа на те, що трапилося із героєм згаданого роману, який прокидається у нью-йоркській лікарні з амнезією. Поступово він дізнається, що насправді є принцом Корвіном з Амбера, єдиного справжнього світу, а наша Земля – лише тінь.

«Істерично заскреготали гальма... Скрикнула дівчина навпроти, підтиснула ноги і затулилася книжкою з дивною назвою «Як правильно читати «Алісу в країні чудес»» [Павлюк 2020, с. 100]. Ще одна книга про подорож у містичне місце, куди й направляється наш герой.

Тематичне поле «літературно-фольклорні персонажі» представлені прецедентними власне-українськими фольклоронімами: *«Лице казкового Іванка-дурника неймовірним чином поєднувалося в ньому з могутньою атлетичною статуєю»* [Павлюк 2020, с. 117] та прецедентними світовими фольклоронімами: *«сукня а-ля «мачуха Білосніжки»* [Павлюк 2020, с. 406], *«Такі думки привели селищного голову спершу в його чудовий гараж, де наче в печері Алладіна, було все, ...»* [Павлюк 2020,

с. 515]. Конотативна забарвленість онімів допомагає викликати певні асоціації та створити відповідне тло для розгортання основних дій роману.

2. Сфера-джерело «Міфологія». Оскільки, крім реального хронотопу, автор також описує містичний часопростір, то оніми на позначення міфічних місць та персонажів є важливим засобом актуалізації часу та простору. Міфоніми допомагають перенести реальне у рамки потойбічного та надати оповіді елементу містики.

Щоб потрапити у Буськів Сад, куди головний герой їде, щоб розслідувати вбивства жінок та зникнення дитини, потрібно переїхати через річку. Перевізник Харитон переправляє Андрія на інший берег і дає йому в машині монетку (*«З одного боку профіль Афін, з іншого на Андрія смішно вп'ялася сова»* [Павлюк 2020, с. 143]). І Афіна, і сова є символами мудрості. *«Це (монета) була плата демонів, який перевозить мерців через річку Стікс»* [Павлюк 2020, с. 143].

«Не забувайте, до речі, що греки були язичниками і вірили в Зевса. Тобто, за великим рахунком, – у грозу. А гроза нікого до милосердя й не закликала» [Павлюк 2020, с. 144], *«Юпітер – все, що хочеш, а бику – у найкращому разі батіг»* [Павлюк 2020, с. 403] (лат. Quod licet Jovi, non licet bovi; рим. Юпітер – гр. Зевс).

«От хоча б той-таки міфічний Мідас, що його вважають символом жадібності, насправді – золотий пам'ятник ідіотизмові, якщо вже зайшлося про людей, які не заслуговують на дарунки долі» [Павлюк 2020, с. 235]. Мідас найбільш знаний за здатністю обертати все, чого торкався, на золото. Через таку здатність, яку він сам собі обрав як подарунок, він ледве не загинув. Міський голова розмірковує про те, що багато людей не можуть скористатися тим, що їм дарує доля.

«Нічого не розумію. Папка-Фенікс?» (папку, яку спляють, а вона знову з'являється) [Павлюк 2020, с. 434]. Птах Фенікс воскресав з попелу, відроджувався молодим. У романі папка час від часу з'являється у різних людей, відкриваючи їхні секрети з минулого, вона є символом гріховності людини.

«Перед ним стояла фанерна скриня для посилок, “...Скриня Пандори”, – подумав Андрій і взявся шукати» [Павлюк 2020, с. 538]. Згідно із міфологією, Пандора відкрила скриньку, яку заборонено було відкривати. Сьогодні це метафора, яка говорить про джерело нескінченних ускладнень або проблем, що виникають внаслідок одного простого прорахунку.

«І рано чи пізно ти пропускаєш удар. Коли буксуєш проти її Величності Долі, це неминуче, ...» [Павлюк 2020, с. 20], *«Так, якби ото за столом терпляче чекала, поки він прокинеться, сама Доля»* [Павлюк 2020, с. 84].

3. Сфера-джерело «Релігія». Хоча персонажі роману здебільшого декларують свій атеїзм, однак автор, говорячи про гріховність людини, звичайно ж, не міг не звернутися до джерела істини – Біблії, адже люди по всьому світу знаходять порятунок від чисельних життєвих перешкод саме у Святому

Писанні: *«В однієї із них (із мавн) суто випадково виходить “Євангеліє від Матвія”»* [Павлюк 2020, с. 149], *«Це означає, що мені потрібна Біблія»* [с. 374], *«Можна лише Новий Заповіт»* [Павлюк 2020, с. 374].

Бог-отець: *«А там уже від Господа Бога залежить»* [Павлюк 2020, с. 50], *«Можє, у вас сталося щось таке, чого Господь, як вам здається, не мав права допустити?»* [Павлюк 2020, с. 154], *«–Хто не чує? – Бог. Він тут нікого не чує»* [Павлюк 2020, с. 168], *«Перестає (вірити) не той, хто засумнівався. А той, хто зачав на Нього образу»* [Павлюк 2020, с. 154], *«Як ви вже, Андрію Олександровичу, атеїст і заперечуєте Творця...»* [Павлюк 2020, с. 148], *«Слава Володарю, Що Несе Світло»* [Павлюк 2020, с. 221]. Номен Бог вживається як звернення до повсякчас присутньої вищої сили з похвалою, побажливостю чи розмірковуванням.

Бог-син: *«Нагадайте мені, у воскресіння Христа ви теж не вірите?»* [Павлюк 2020, с. 288].

Біблійні міфоніми або теоніми: *«...щоб Божественна Мати взяла його під вічне заступництво»* [Павлюк 2020, с. 531], *«А мама казала, що Кайн убиває Авеля»* [Павлюк 2020, с. 138], *«Тоді ласкаво просимо в команду!... Місце Юди якраз вільне»* [Павлюк 2020, с. 625], *«–Лікарю, я житиму –А я не лікар, я архангел Гавриїл»* (анекдот) [Павлюк 2020, с. 212]. Такі назви дають можливість автору переміщати події з реального у містичний часопростір, набувають певної символічності, яка прихована у власній назві або стає зрозумілою із контексту.

Біблійні топоніми: *«Тут буде геєна вогненна!»* [Павлюк 2020, с. 364] (У юдеїв і християн – метафорична назва пекла, яка походить від назви долини на південь від Єрусалима, де язичники приносили в жертву дітей). Біблійні топоніми виступають просторовими маркерами, які є зрозумілими для реципієнта.

Сфера-джерело «релігія» репрезентована у проаналізованих творах не лише сакральними онімами християнської, знаходимо й назву, пов'язану із індуїзмом: *«На його чолі красувалася кругла темно-червона пляма – наче нічка не дірка, а знак шанувальників богині Шакті...»* [Павлюк 2020, с. 531]. Шакті в індуїзмі є божественною матір'ю.

4. Сфера-джерело «Історія» представлена у романі найменуваннями військових, державних і політичних діячів: *«Між іншим, у ваших руках та сама монета, яку поклали в рота великому Олександрові Македонському, коли він, нарешті, спустив дух»* [Павлюк 2020, с. 143], *«Загалом Македонський – величний діяч свого часу»* [Павлюк 2020, с. 144], *«Чи ви колись запитували себе, як поведетеся, зустрівши раптом того, хто точно помер? Не Майкла Джексона чи, скажімо, Сталіна, ні! Когось, кого ви знали особисто»* [Павлюк 2020, с. 290], *«Мимоволі уявив собі суд Лінча над колишнім дільничим»* [Павлюк 2020, с. 140]. Суд Лінча – народна страта (або побиття) без офіційного суду і слідства, що отримала свою назву, за однією із версій, від імені судді Чарльза Лінча, який особисто

вирішував долі підозрюваних у військових і кримінальних злочинах.

5. Сфера-джерело «Музичне мистецтво». Назви музичних творів за своєю стилістичною функцією в художньому тексті наближаються до крилатих висловів, однак ефект досягається не за рахунок образності висловлювання, а через нерозривні зв'язки із самим твором та емоціями, які він викликає. Адже для передачі емоційного стану найкраще підходить акустичний ряд, актуалізувати який допомагають назви музичних груп, творів чи пісень: *«Андрюхів телефон виконав славетний Вагнерівський “Полім валькірій”»* [Павлюк 2020, с. 28], *«Стиха наспівувало радіо, й Андрій поливано впізнав Highway to hell»* [Павлюк 2020, с. 101] (по дорозі до Буськового Саду звучить пісня гурту AC/DC, що в перекладі означає «Шосе до пекла»), *«У його бездотрових навушниках (Звіра) красиво і надсадно співав Пост Малоун, виводячи славетне “лайк е ро-ста-а-ар”»* [Павлюк 2020, с. 56] (Пост Малоун – американський репер, співак, автор пісень та гітарист), *Майкл Джексон, «У навушниках (Андрюхи) Емінем співав свою “Щодо духу в нікуди”. Або “Нема куди спішиш” в іншому перекладі... Що насправді одне і те ж»* [Павлюк 2020, с. 581].

6. Сфера-джерело «Образотворче мистецтво». Такі оніми змушують читача задуматись, активізують життєвий досвід чи спонукають до пошуку інформації з метою глибшого розуміння сутності роману чи образів персонажів: *«Вона могла розповісти, що її особисто відвідував художник Ієронім Босх»* [Павлюк 2020, с. 178], *«Цифрові інсталяції на Софійській: Босх, Далі, Пікассо»* [Павлюк 2020, с. 591], *«Дора лише зашарілася, наче першокурсниця, й обдарувала його дивною усмішкою а-ля Джексона»* [Павлюк 2020, с. 375]

7. Сфера-джерело «Кінематограф». Через такі назви твір насичується кінематографічною образністю, створюється посилення на емоційно навантажені оптичні та візуальні образи: *«На що він опирається? Курс лекцій і десяток статей? А ще фільм із Ентоні Гопкінсом»* [Павлюк 2020, с. 398] (натяк на «Мовчання ягнят»), *«Тебе часом не Морфеус звати?»* [Павлюк 2020, с. 102] (Андрій звертається до хлопця у потягу, який дає йому на вибір дві ягоди; у фільмі «Матриця» Морфеус володіє скринькою з двома пігулками: червоною (будить від Матриці) і синьою (стирає пам'ять про останні кілька годин і зустрічі з ним), *«На Мілу Йовович трохи скидається»* [Павлюк 2020, с. 299], *«Брали майстер-класи в Бенюка і Хостюкоєва?»* [Павлюк 2020, с. 307].

Зафіксовано також і прецедентні вислови, які містять прецедентні оніми: *«А Михал Ваніч не зміг приїхати?»* [Павлюк 2020, с. 131], *«Хто замовляв таксі на Дубровку?»* [Павлюк 2020, с. 132] (х/ф «Брильянтова рука»), *«Чи є у вас план, містер Фікс»* [Павлюк 2020, с. 196] (м/ф «Навколо світу за 80 днів»).

8. Сфера-джерело «Кримінальний світ». У складі образних порівнянь прецедентні назви виступають еталоном порівняння. Підставою порівняння служать актуалізовані ознаки з імплікаціона-

лу імені. Прізвища Чикатило та Онопрієнко асоціюються із жорстокістю та вбивствами, відповідно таке порівняння допомагає читачеві побачити, як головний герой сприймає інших персонажів твору: *«На Чикатило схожий»* (про Науменка) [Павлюк 2020, с. 279], *«Він трохи схожий на Онопрієнка»* (про Суботу) [Павлюк 2020, с. 399].

9. Сфера-джерело «Медицина»: *«Розділ 59. Феномен Лазаря»* [Павлюк 2020, с. 581] (воскресіння після смерті), *«Відкрийте рота. Це люголь»* [Павлюк 2020, с. 179] (Жан-Гійом Огюст Люголь – французький лікар, винайшов розчин Люголя), *«Це Шивамбукальна!»* [Павлюк 2020, с. 462] (найдавніше та найбільш повне джерело з уринотерапії).

10. Сфера-джерело «Філософія»: *«Остерігайтеся перетворитися на чудовисько, якщо б'єтеся з ними, – оце вже Ніцше»* [Павлюк 2020, с. 153].

11. Сфера-джерело «Наука»: *«Колись Енштейн написав, мовляв, ні, Він (Бог) точно не грає в кості»* [Павлюк 2020, с. 645].

Крім прецедентних назв, у «Пітьмі» зафіксовано фонові оніми, які акумулюють досвід людства і виступають зашифрованими ономастичними знаками, які легко можуть дешифрувати представники певного мовленнєвого колективу. У художніх творах такі назви допомагають конкретизувати хроно-топ, надати образності, розкрити ідею твору, донести до читача певну історичну та культурну інформацію тощо.

Пласт фонових онімів представлений у романі назвами автомобілів, їжі та напоїв, грошових одиниць, ергонімів, назвами соцмереж та комп'ютерних додатків, цигарок та аксесуарів, одягу та інших текстильних виробів, телефонів, свят, бойових мистецтв, телепередач та журналів.

Ергоніми: *«Кафе “Міраж”, розташоване в найзадріпанішому із провулків,»* [Павлюк 2020, с. 62], *«В Обані була розташована штаб-квартира Інземного легіону»* [Павлюк 2020, с. 43], *«Був такий захід у “Легіоні” – загальне планування»* [Павлюк 2020, с. 306], *«Вони що – всі, як один, стажувалися в театрі Франка?»* [Павлюк 2020, с. 307], *«“Собор Паризької Богоматері”, – пригадав Харитонове порівняння»* [с. 371], *«...згідно з документами, нею було двічі пофарбовано Будинок культури на його попередньому місці роботи...»* [Павлюк 2020, с. 393], *«Слідчий Микитюк, Дніпровське районне управління»* [Павлюк 2020, с. 33], *«Прошу, Південний вокзал, як у заявці.... Якщо потрібен Центральний – просто по переходу в середині будівлі, там пів хвилини йти»* [Павлюк 2020, с. 94], *«Я в макдональдс не піду»* [Павлюк 2020, с. 591], *«Візьміть яблуко. У СІЗО, по-моєму, не дають»* [Павлюк 2020, с. 29], *«Кожному своє... – задумливо повторив він. – А знаєш, де було так написано? На воротах Бухенвальду»* [Павлюк 2020, с. 391].

Навіть у потойбічному світі відбулися процеси декомунізації, про що свідчить зміна назви готелю: *«Єдиний у Буськовому Саду готель Раніше він звався “Сяйво Жовтня”»* [Павлюк 2020, с. 183], *«Готель “Сяйво” зустрів їх тишею й легким ароматом оліфи»* [Павлюк 2020, с. 184].

Символічною є назва готелю: «Єдине у Буськовому Саду кафе із несподіваною назвою **“Мінотавр”** було велике і порожнє» [Павлюк 2020, с. 212].

Автомобілі: «Він сидів на вузькому дерев'яному ослоні у відкритому кузові бортового **“газона”**» [Павлюк 2020, с. 15], «Вони удвох сіли в його припаркований біля брами медпункту старий **“опель”**» [Павлюк 2020, с. 181], «Усе заднє сидіння **“ягуара”** було заставлене клітками розмаїтих форм» [Павлюк 2020, с. 226], «...великий вугільно-чорний **“пежо”** з написом *Excursions en bateau*» [Павлюк 2020, с. 286], «Лобове скло **“пижика”** по периметру було оздоблене вставленими монетами» [Павлюк 2020, с. 134], «Чи між дітей, які біжать за їхнім броньованим **VAB-ом**» [Павлюк 2020, с. 292], «...а там брудний **“ЗІЛ”** з облупленою фарбою» [Павлюк 2020, с. 385], «Той автобус виявився **“Рено”**, а не **“Пежо”**» [Павлюк 2020, с. 601], «Він часто думав... Як безглуздо можуть перетнутися траєкторії трактора **“Кіровець”**, ..., і старого **“москвича”**» [Павлюк 2020, с. 149], «**“Уазик”** зупинився, і Ксенія відчинила пасажирські дверцята» [Павлюк 2020, с. 212].

Бачимо, що поруч із офіційними назвами (ЗІЛ, пежо/Пежо, Рено) трапляються і неофіційні (пижик, уазик); марки іноземних автомобілів, крім однієї (VAB), транслітеровано.

Їжа та напої: «Анорюха забрав із шинквасу свою склянку **“Джека Денієлса”** і підійшов до столика» [Павлюк 2020, с. 62], «Він узяв ще **“Джека”** і вклав усю історію в п'ять речень» [Павлюк 2020, с. 63], «... і мовчки поставила перед ним келих із **“Закарпатським”** і блюдечко з двома плястерками лимону» [Павлюк 2020, с. 216], «У **“Міражі”** подавали чай у пакетиках, салат **“Дністер”** з вудженою ковбасою й консервованою кукурудзою...» [Павлюк 2020, с. 62], «І ось пру я через пів країни її улюблений **“Наполеон”**» [Павлюк 2020, с. 367], «... Андрій стежив, як він лавірує поміж хлібних крихт, огинаючи червоний буй пляшечки **“Табаско”**» [Павлюк 2020, с. 594].

Назви соцмереж та комп'ютерних додатків: «Ви би подумали, що сенсу в них не більше, ніж у відповідях **“розумних”** програм у телефонах. Гей, **Сірі**» [Павлюк 2020, с. 265], «Медсестра Ліза під бурмотіння телевізора гортала **інстаграм** в ординаторській» [Павлюк 2020, с. 389], «Наступного дня зникла Людмила опублікувала на своєму аканті у **фейсбуку** фотографію» [Павлюк 2020, с. 445]. Цілком звичні для сучасного світу реалії зустрічаються у містичному хронотопі, це дозволяє переплести 2 простори, описані у романі, в єдине ціле.

Одяг та інші текстильні вироби, бренди: «...блакитні джинси із замашним написом **“Армані”**...» [Павлюк 2020, с. 115], «Андрій їхав, на-

супивши на брови млинцеподібну афганську шапку **“наколь”**» [Павлюк 2020, с. 46], «Незабаром Субота вийшов, утираючись білим **“вафельним”** рушником» [Павлюк 2020, с. 427], «Навіть сьогодні поверх костюма був у **“алясії”**» [Павлюк 2020, с. 460].

Грошові одиниці: «Давай іще одну **Лесю**» [Павлюк 2020, с. 217], «Можу тільки **Тараса**» [Павлюк 2020, с. 217], «Так ми скоро до **Івана Франка** докотимося» [Павлюк 2020, с. 219]. Для називання купюр автор послуговується іменами тих осіб, які зображені на них. Таке іменування гривень відображає спільний фонд знань для українців певного історичного періоду.

Цигарки та аксесуари: «Кажуть, **Dunhill** відбракковує вісімдесят відсотків вересових заготовок, які потім продає простішим брендам, ...» [Павлюк 2020, с. 381], «На матово-чорні Валерчиній **“зіпо”** було кольорове зображення злотиного, пекельного на вигляд клоуна» [Павлюк 2020, с. 68].

Телефон: «Науменко здивовано подивився на допотопну **“нокію”**, що її допіру витягнув із кишені» [Павлюк 2020, с. 117].

Свято: «Увесь вагон кричав **“З новим роком!”**» [Павлюк 2020, с. 261].

Бойове мистецтво: «У вас не секс, а справжнє **джіу-джитсу**» [Павлюк 2020, с. 468].

Телепередача: «У нього що не слово, то анекдот. За ним як записувати, то можна ще один **“Квартал”** відкривати» [Павлюк 2020, с. 218].

Назва журналу: «Лікар підвівся з дивана, відклавши число **The American JOURNAL of Psychiatry**» [Павлюк 2020, с. 584].

Висновки. Зібраний фактичний матеріал доводить, що прецедентні назви «Пітьми» Ілларіона Павлюка пов'язані із різноманітними сферами життя та виконують у романі наступні функції: характеризуючу (яскраво змальовують зовнішність, емоційний стан та переживання дійових героїв твору), хронотопічну (беруть участь у формуванні часових і просторових координат тексту), емоційно-стилістичну (на перший план висувається емоційний вплив на читача, який спричиняє появу різноманітних асоціативних зв'язків, завдяки чому персонажі сприймаються глибше), культурологічну (є маркерами культурного досвіду, що визначають світосприйняття, етичні та естетичні установки героїв та суспільства в цілому), фікціоналізуючу (проектують поняття реального світу на площину вигаданого), гумористично-комічну. Фонові назви виступають здебільшого як засіб конкретизації часу та простору, допомагають створити ілюзію реального світу у потойбічному світі.

Перспективу представленого дослідження вбачаємо у подальшому детальному аналізі онімії творів Ілларіона Павлюка.

Література

1. Aristotle. Poetics. URL: <http://classics.mit.edu/Aristotle/poetics.1.1.html>. (дата звернення: 30.04.2021).
2. Вегеш А.І. Стилістична роль літературно-художніх антропонімів роману «Червоний» Андрія Кокотюхи. *Лінгвістичні дослідження*. 2018. Вип. 48. С. 231–237.

3. Горбач О.С. Ономастикон українських сатирично-гумористичних текстів кінця XX – початку XXI століття: автореф. дис. ... канд. філол. наук: 10.02.01. Івано-Франківськ, 2017. 20 с.
4. Доценко М.В. Поетоніміка модерністської та постмодерністської прози. Дисертація на здобуття наукового ступеня кандидата філологічних наук: дис. ... канд. філол. н.: 10.02.01. Вінниця, 2018. 199 с.
5. Караулов Ю.Н. Актуальные проблемы современной лингвистики. Москва: Флинта, 2009. 416 с.
6. Козловська Д.В. Текстотвірна функція топопоетонімів у романах Ірен Роздобудько та Галини Вдовиченко. *Записки з ономастики*. Одеса, 2017. Вип. 20. С. 136–149.
7. Крупеньова Т.І. Особливості ономастикону творів Тіни Гальянної. *Записки з ономастики*. Одеса, 2017. Вип. 20. С. 149–158.
8. Левчук І. Функційно-семантична специфіка топонімного компонента поетонімосфери роману Володимира Лиса «Століття Якова». *Лінгвостилістичні студії*. Луцьк, 2016. Вип. 4. С. 103–113.
9. Мороз О.А. Оними в художньому дискурсі Макса Кідрука (на матеріалі роману «Твердиня»). *Вісник Донецького національного університету*. Сер. Б: Гуманітарні науки. 2015. № 1–2. С. 167–172.
10. Павлюк І. Я бачу, вас цікавить п'тьма. 2020. Львів: Видавництво старого лева, 2020. 664 с.
11. Яцків Р. Імена Бога та біблійних персонажів у поетичному дискурсі Оксани Забужко. *Наукові записки Тернопільського національного педагогічного університету ім. Володимира Гнатюка*. Сер. Мовознавство. Тернопіль, 2017. Вип. 1(27). С. 357–361.

References

1. Aristotle. Poetics. URL: <http://classics.mit.edu/Aristotle/poetics.1.1.html> [In English].
2. Vehesh A.I. (2018) Stylistychna rol literaturno-khudozhnikh antroponimiv romanu «Chervonyi» Andriia Kokotiukhy [Stylistic role of literary and artistic anthroponyms of the novel “Red” by Andriy Kokotyukha]. *Linhvistychni doslidzhennia*. Vyp. 48. S. 231–237 [in Ukrainian].
3. Horbach O.S. (2017) Onomastykon ukrainskykh satyrychno-humorystychnykh tekstiv kintsia XX – pochatku XXI stolittia [Onomasticon of Ukrainian satirical and humorous texts of the late 20th – early 21st century]: PhD the author's abstract: 10.02.01. Ivano-Frankivsk. 20 s. [in Ukrainian].
4. Dotsenko M.V. (2018) Poetonimika modernistskoi ta postmodernistskoi prozy [Poetonyms of modernist and postmodernist prose.]. PhD thesis: 10.02.01. Vinnytsia. 199 s. [in Ukrainian].
5. Karaulov Ju.N. (2009) Aktual'nye problemy sovremennoj lingvistiky [Actual problems of modern linguistics]. Moskva: Flinta. 416 s. [in Russian].
6. Kozlovskaya D.V. (2017) Tekstotvornaya funktsiia topopoetonimiv u romanakh Iren Rozdobudko ta Halyny Vdovychenko [Text-forming function of topopoetonyms in the novels of Iren Rozdobudko and Halyna Vdovychenko.]. *Zapysky z onomastyky*. Odesa. Vyp. 20. S. 136–149 [in Ukrainian].
7. Krupenova T.I. (2017) Osoblyvosti onomastykonu tvoriv Tiny. [Features of the onomasticon of Tina Galyanova's works.]. *Zapysky z onomastyky*. Odesa. Vyp. 20. S. 149–158 [in Ukrainian].
8. Levchuk I. (2016) Funktsiino-semantychna spetsyfika toponimnoho komponenta poetonimosfery romanu Volodymyra Lysa «Stolittia Yakova» [Functional and semantic specifics of the toponymic component of the poetonimosphere of Volodymyr Lys's novel “The Age of Jacob”]. *Linhvostylistychni studii*. Lutsk. Vyp. 4. S. 103–113 [in Ukrainian].
9. Moroz O.A. (2015) Onimy v khudozhnomu dyskursi Maksa Kidruka (na materialy romanu «Tverdynia» [Onyms in the artistic discourse of Max Kidruk (based on the novel “Stronghold”]. *Visnyk Donetskoho natsionalnoho universytetu*. Ser. B: Humanitarni nauky. № 1–2. S. 167–172 [in Ukrainian].
10. Pavliuk I. (2020). Ya bachu, vas tsikavyt pitma [I see you are interested in darkness]. 2020. Lviv: Vydavnytstvo staroho leva. 664 s. [in Ukrainian].
11. Yatskiv R. (2017) Imena Boha ta bibliinykh personazhiv u poetychnomu dyskursi Oksany Zabuzhko [Names of God and biblical characters in Oksana Zabuzhko's poetic discourse]. *Naukovi zapysky Ternopilskoho natsionalnoho pedahohichnoho universytetu im. Volodymyra Hnatiuka*. Ser. Movoznavstvo. Ternopil. Vyp. 1(27). S. 357–361 [in Ukrainian].

PRECEDENT AND BACKGROUND NAMES IN THE ONYM SPACE OF THE OVEL

“I SEE YOU ARE INTERESTED IN DARKNESS” BY ILLARION PAVLIUK

Abstract. Precedent and background names are an integral part of the linguistic-cognitive base of the language community. In any text, they form a linguistic and cultural picture of society. In terms of their functional and semantic characteristics, they are close to common names, but remain in the status of proper names, because, despite the semantic transformations, they retain a connection with the bearer of the name. The purpose of the investigation is to analyze the precedent and background names in the novel “I see you are interested in darkness” written by Illarion Pavlyuk. The realization of this goal involves solving the following tasks: to record and systematize the analyzed onomastic units in the analyzed novel; to find out the semantic load of proper names and their significance for the development of the plot, construction of linguistic and literary composition of the work.

About 33% of the novel's proper names are precedent names, which are represented by source areas: “religion” (15), “literature” (10), “mythology” (8), “cinematography” (8), “music” (7), “art” (4), “history” (3), “medicine” (3), “criminal world” (2), “philosophy” (1), “science” (1). The layer of background onyms (23% of all proper names) is represented in the novel by the names of erg onyms (15), cars (12), food and beverages (6), clothing / brands and other textile products (4), names of social

networks and computer applications (3), currency (2), cigarettes and accessories (2), telephones (1), holidays (1), martial arts (1), television programs and magazines (1).

The analysis of the factual material proves that precedent and background names are connected with various spheres of life, saturate the work with additional imagery, create a vertical context of the work, add a bit of irony to the text and open to the reader the inner world of the hero, his thoughts and experiences. By using precedent names, the author can express his or her subjective opinion about any person, place or event, give a negative or positive assessment. Background names act mostly as a means of concretizing time and space, helping to create the illusion of the real world in the afterlife.

Keywords: onym space, onym, proper name, poetonym, precedent name, background names, literary discourse.

© Фернос Ю., 2021 р.

Юлія Фернос – кандидат філологічних наук, доцент кафедри української та іноземних мов Уманського національного університету садівництва, Умань, Україна; fernosyulia@gmail.com; <https://orcid.org/0000-0002-5157-7702>

Yulia Fernos – Candidate of Philology, Associate Professor of the Ukrainian and Foreign Languages Department, Uman National University of Horticulture, Uman, Ukraine; fernosyulia@gmail.com; <https://orcid.org/0000-0002-5157-7702>